
Intervjui | 31/12/2022

Dražen Lalić: Nogomet je mnogo više od predstava identiteta

👤 Piše: Tatjana Dragičević

Indirektan pozitivan učinak uspjeha nogometaša jest i širenje i osnaživanje kulture uspjeha, ponajprije među mladima. Onima koji su u procesu socijalizacije, njima se šalje poruka da je moguće uspjeti i ostvariti vrhunski rezultat na svjetskoj razini prije svega radom, zajedništvom, disciplinom i vjerom u dobar rezultat...

📷 Dražen Lalić, sociolog i profesor na Fakultetu političkih znanosti u Zagrebu. Foto: Sandra Šimunović/PIXSELL

Dražen Lalić istaknuti je hrvatski sociolog sporta, profesor na zagrebačkom Fakultetu političkih znanosti, rođeni Makaranin. Dugi niz godina bavi se različitim sociološkim istraživanjima među kojima su najveću pažnju šire javnosti izazvala ona vezana uz ponašanje nogometnih navijača. Osnovna teza sadržana je u konstataciji da je nogomet globalno najpopularniji sport koji ima različite sociološko-političke dimenzije i izrazito ambivalentno djelovanje na društvo.

„S jedne strane, nogomet djeluje integrativno, homogenizirajuće i u tom smislu ima pozitivan učinak na društvo. S druge, pak, strane, nogomet ima dezintegrirajući i antagonizirajući učinak. Najbolji primjer blagotvornog učinka nogometa na društvo je ponovno osvajanje medalje hrvatske nogometne reprezentacije na Svjetskom prvenstvu u Kataru. Zbog tog su prisutne pozitivne vibracije u društvu u onom neposrednom smislu. Ljudi se bolje osjećaju, okupljeni su, zajedno slave i izražavaju neki svoj identitet. No, taj identitet nije

nužno samo etnički, osvajanje te brončane medalje kao svoju doživljavaju igrači i navijači koji nisu hrvatske nacionalnosti.”

Dražen Lalić, foto: Jovica Drobnjak

Indirektan pozitivan učinak uspjeha nogometaša jest i širenje i osnaživanje kulture uspjeha, ponajprije među mladima?

Onima koji su u procesu socijalizacije, njima se šalje poruka da je moguće uspjeti i ostvariti vrhunski rezultat na svjetskoj razini prije svega radom, zajedništvom, disciplinom i vjerom u dobar rezultat... Konačno, postoji i ekonomski učinak takvih uspjeha, u ovom slučaju hrvatske reprezentacije, kao što su povećanje potrošnje određenih proizvoda, veća zarada ugostiteljskih objekata i slično. Osim toga, prepoznatljivost Hrvatske u

svijetu je povećana, neki ljudi će se odlučiti da vide tu zemlju koja je tako mala, a ostvaruje izvrsne rezultate u najpopularnijem sportu na svijetu...

Oni drugi negativni i dezintegrirajući učinci nogometa očituju se u različitim oblicima političke zlouporabe i identitetskim borbama.

Nogomet nije samo predstava identiteta, jer identitet je uvijek vezan uz ono kako mi sebe definiramo i po čemu se razlikujemo od „značajnih“ drugih. Svima je jasno da se Hrvati i Srbi, građani Srbije i Hrvatske (bez obzira na nacionalnost) ogledaju jedni u drugima. Tu je prisutan svojevrsni paradoks jer su među ovim dvjema nacijama prisutna velika bliskost, povezanost, da ne govorimo o sličnostima kultura, koje su prije svega omogućene dvjema varijantama istog jezika, kojeg drugačije zovemo. Zanimljivo je pitanje koliko ima prijateljstva, ljubavi, poslovnih veza između građana Hrvatske i Srbije u posljednjih dvadesetak godina. No, u nogometu se uglavnom izražavaju te identitetske borbe i ta neprijateljstva i to ne samo u vrijeme susreta dvaju reprezentacija, nego u susretima s drugim reprezentacijama kao što je bio slučaj utakmice s Kanadom i njihovog golmana **Milana Borjana** koji je porijeklom Srbin iz Hrvatske.

Mnogi su mišljenja da ponašanje dijela hrvatskih nogometaša, na terenima i oko njega, negativno djeluje na građane Hrvatske koji su druge etničke pripadnosti.

Nacionalizam, pogotovo šovinizam, mržnju i politički ekstremizam izražavaju pojedinci. Takav ekstremizam posebno je vezan uz **Josipa Šimunića** i njegove nesretne pokliče „za dom spremni“ na Maksimirskom stadionu, 2013. godine. Sada su pak procurile snimke istovjetnog ponašanja **Dejana Lovrena** i **Marcela Brozovića**... Ipak, mislim da većina današnjih reprezentativaca, izbornik **Dalić** kao i svi ostali uključeni u rad i djelovanje reprezentacije, nemaju takav nakaradni svjetonazor. Članove nogometne reprezentacije iz 1998. predvođene **Miroslavom Ćirom Blaževićem**, većim sam dijelom osobno upoznao i nitko od njih nema niti najmanji animozitet ili mržnju prema pripadnicima drugih naroda, uključujući i srpskog. Govoriti o tome da su **Slaven Bilić**, **Mario Stanić** ili **Robert Prosinečki** nacionalnosti i da mrze Srbe, stupidno je i neosnovano. Postojale su optužbe, prije svega iz Srbije vezane uz tu generaciju pa i nekih medija iz Hrvatske, da su igrači iz te generacije nacionalistički opredijeljeni. To jednostavno nije istina. Isto takve neosnovane optužbe vezivale su se uz Miroslava Ćiru Blaževića. Osobno ga poznajem i vjerujete – on ne mrzi Srbe, niti bilo koga drugog. Bili smo jednom prilikom zajedno na **tribini** Srpskog privrednog društva Privrednik i on je tada izrazio krasne misli o povezivanja Srba i Hrvata. Uz spomenutog Šimunića i nedavno preminulog srpskog reprezentativca **Sinišu Mihajlovića** vezivala se također etiketa ekstremizma i šovinizma, no treba se sjetiti one utakmice na

beogradskoj Marakani, na kojoj je nestalo struje i kada su se njih dvojica zagrlili. Treba reći da nogomet može i pomoći da se neka neprijateljstva iz prošlosti prevladaju i ublaže.

Tribina u Privredniku, foto: Jovica Drobnjak

Sa sociološkog aspekta, često ističete važnost razlikovanja opredjeljenja pojedinaca od instinktivnih rituala koja se vežu uz nogometne susrete.

Treba razlikovati postupke u žaru borbe i neke rituale, koji nekome idu na živce. Na primjer, i meni osobno smeta kad reprezentativci drže ruku na srcu kada se intonira hrvatska himna „Lijepa naša“. Jedine tri „grupe“ koje se „drže za srce“ jesu hrvatski reprezentativci u nekoliko kolektivnih sportova, te oni najviši u hijerarhiji Katoličke crkve i vladajuće stranke HDZ-a. Obični ljudi ne drže se za srca, što je to?! No, to je ritual – kad se jedan drži za srce, onda to automatski čine i svi drugi. Tako se držao i bivši golman **Danijel Subašić**, koji je Srbin iz Hrvatske. Treba razlikovati situacije utakmice i pripadajućih rituala, a i mi smo temperamentni ljudi i poneseemo se u žaru nekih osjećaja. Ipak mislim da ljudi kod nas u velikoj većini nisu zli i nisu skloni mržnji. Rat između Hrvata i Srba je nalik onom što **Sigmund Freud** definira „sindromom malih razlika“. Kada dođe do sukoba pripadnika grupa ili do sukoba između pojedinaca među kojima su male razlike, to može biti opasno,

ali ta neprijateljstva ne mogu opstati na dugi rok. Ima jedna arapska poslovice koja kaže da „ni 40 mudraca ne može izvaditi kamen iz bunara koji je bacila jedna budala“. Zlo je zavodljivo, uglavnom se dogodi da manji broj ljudi počne skandirati nešto loše, a zatim to prihvate i drugi. Podsjetio bih da na ovoj zadnjoj proslavi hrvatske nogometne reprezentacije nakon mundijala u Kataru nije bilo nekakvih negativnih skandiranja.

Upravo suprotno, Nikola Vlašić je tokom SP-a uputio prekrasne riječi srpskim reprezentativcima, svojim klupskim suigračima.

Nikola Vlašić ne može mrziti, on je od onakvog oca i onakve majke odgojen u kulturi istinskog sporta i humanizma. Kad su ga svojedobno pitali o nacionalizmu, veliki boksački prvak **Mate Parlov** bio je jasan – „Kako ja mogu biti nacionalist kad sam svjetski prvak?!“ Kako naši nogometaši, brončani na SP-u u Kataru, srebrni na prošlom, a igraju u Tottenhamu, Realu, Interu i takvim klubovima, mogu biti nacionalisti?! U situacijama pregrijanih osjećaja zna se svašta dogoditi, ali evo sada kada je Trg bana Jelačića bio pun, bilo je možda 200.000 ljudi i nitko nije spominjao ustaše i „ubij Srbina“. Nažalost, u medijima se to ne ističe, mediji su skloni senzacijama, problemima, „frkama“. Ovi lijepi primjeri se ne ističu, pogotovo ih ne ističu državni mediji, kojima takvi pozitivni primjeri očito iz nekog razloga ne odgovaraju.

Smatrate da je u pogledu suzbijanja nacionalizma ipak napravljen iskorak, pomak ka boljem?

Razvoj koji ide prema većem razumijevanju, toleranciji i suživotu na neki je način sve više prisutan. Devijacije poput pojavljivanja ružnih transparenata djelo je grupice navijača, „pjevanje dva pijanca“. Nesretna izjava poput one kanadskog vratara Borjana?! Tu se realno ništa loše nije desilo, to su sporadični ekscesi. Ne treba ipak bježati od istine i treba osuditi grijeh iz prošlosti. Kad je Šimunić skandirao „za dom spremni“, odmah sam izašao van sa stadiona i nisam bio jedini. Sramotno mi je bilo biti na tribini kad se tako nešto zbiva. Ja imam i osobne razloge zašto ne želim biti na mjestu gdje se skandiraju pohvale ustašama. Puno je ljudi odmah izašlo van, ali dio je ostao. Poslije sam pitao neke ljude jesu li i oni skandirali i odgovorili su mi da jesu – jer su svi skandirali. A inače to ne misle.

U svojoj knjizi „Nogomet i politika“ opisali ste neke situacije navijanja Torcide.

Prije svega treba istaknuti da barem pola tih mladića potječe iz partizanskih obitelji, to je ipak Dalmacija. No, istina je da su torcidaši neprimjereno skandirali tokom utakmica – povodeći se time da svi skandiraju, ali takvom ponašanju skloni su i ljevičari i liberali. Iako barem trećina ljudi ne skandira, stječe se dojam da to radi većina. To su situacije rituala i njih treba razlikovati od isticanja istinskog opredjeljenja. Primijetio sam da Torcida u zadnje vrijeme rjeđe „negativno“ skandira, ako to uopće radi. No, u situacijama krize, nekih skandala, afera, izvanrednih situacija, moguće je da se vrati taj zloduh nacionalizma i šovinizma, vrug nikad ne spava. Zato je **navijanje** kompleksna pojava koju nije jednostavno analizirati. To je dijalektički fenomen kojem treba pristupiti pažljivo i s velikim znanjem te ga dugoročno pratiti. Ljudi stalno pokušavaju dati jednostavna tumačenja, a na svojem primjeru mogu reći da i mene neke stvari iznenade, usprkos tome što sam objavio nekoliko stručnih knjiga i 30-ak znanstvenih članka na tu temu.

Kako komentirate veliki uspjeh Hrvatske nogometna reprezentacija na SP-u u Kataru?

Uspjeh hrvatske nogometne reprezentacije povezuje se s domoljubljem, s nekom poniznošću – što god to značilo. Objašnjenje je zapravo puno kompleksnije i tiče se uzlazne socijalne mobilnosti dječaka i mladića koji se ne mogu ostvariti u stvarnom životu. Tiče se i snage obitelji koja je kod nas još vrlo izražena. Fascinantni su primjeri tate **Gvardiola** koji je jutro nakon plasmana reprezentacije u polufinale prodavao ribu na placu i sina mu **Joška** koji poslije utakmice ljubi majku. Da ne govorim o **Ivanu Perišiću** koji šalje svoga sina da utješi **Neimara**. To je ne samo veličina Perišića i njegove obitelji, to je veličina njegove i moje Dalmacije i Hrvatske.

Razglasilo se to u cijelom svijetu i ja sam ponosan što sam pripadnik istog naroda. Perišića nisam osobno bolje upoznao, ali jednom smo skupa čekali ulaznice za utakmicu Hajduka, tad sam bio savjetnik predsjednika Hajduka, a on već čuveni nogometaš. Novinari su nas tada pitali zašto čekamo u redu kad možemo dobiti karte – rekao sam da mi je čast dati novac za moj klub, a oni su mi rekli da je identični odgovor dao i Perišić.

Puno je tih pozitivnih primjera, a oni negativni i destruktivni, nažalost, puno lakše dolaze do „publike“... To su te kontradikcije koje proizlaze iz ambivalentnosti nogometa koji istovremeno može slati blagotvorne poruke i „trovati“.

Dugo sam u tome, preko 35 godina, a i sam sam bio navijač i ta me je činjenica dijelom definirala. Zanimljiv je detalj s promocije moje knjige „Torcida iznutra“ na koju je došlo 20-ak Dinamovih Boys-a, među kojima je bio jedan od njihovih vođa. Ja sam govorio o tome da sam privilegiran jer sam putovao kao navijač, upoznao mnoge ljude – imao sam nešto što i dan-danas smatram svojim. Volim reprezentaciju, volim i Liverpool, ali Hajduk mi je iznad svega. Pitanje je kako bi navijači dočekali reprezentaciju da je ispala u prvom kolu. Moj Hajduk nije bio prvak 18 godina, ali Torcida ih uvijek jednako podržava, to je razlika između Hajdukovaca i drugih navijača. Torcida ima oko 82 hiljade članova – to je čudo! Mislim da je uz Katoličku Crkvu i HDZ najsnažnija „organizacija“ u Hrvatskoj.

Promocija knjige Dražena Lalića na Mediteranskom festivalu knjige. Foto: Milan Sabic/PIXSELL

Kao što postoje rituali u sportu, nogometu, tako postoje i religijski, glazbeni, politički rituali...

Oni su jako važni za ljude, to su kao sidra koja nas drže zajedno. Čovjeku je jako važno imati osjećaj pripadanja, od obitelji do ljudske vrste. Ja ne bih naglašavao pripadanje naciji, ali i ja pripadam naciji, meni je to samo jedno od pripadanja. Ako me pitate je li mi važnije to što sam Hrvat ili Europljanin, odgovorio bih vam da mi je važnije da sam Europljanin. Pitate li me je li mi važnije to što sam Europljanin ili Dalmatinac, reći ću vam da mi je važnije biti Dalmatincem i hajdukovcem. To nije ono mrzilačko, unisono hrvatstvo, u svakom slučaju nije NDH-ovsko! Moje shvaćanje hrvatstva je povezujuće s drugim narodima. Sličnosti između Hrvata i pripadnika drugih nacija puno su važnije od razlika, pogotovo kad govorimo o Srbima. Naše su sličnosti puno veće nego razlike među nama.

Poznati sportaši mogu imati izražen osjećaj društvene odgovornosti i mogu u javnost slati poruke tolerancije i zastupati humanističke vrijednosti.

Nisu oni ni tu da bili aktivisti, teško je od nekoga od njih očekivati da će svojom voljom politički nastupati u ovom ili onom smjeru, za ovu ili onu ideju. Ne bih ja tu pritiskao ljude, ali ono što je zanimljivo je to što se događa kad završe svoje sportske karijere. Govorim o vrhunskim sportašima, posebno onima koji su obrazovani ili se u međuvremenu obrazuju. Oni znaju jako djelovati u društvu. Na primjer, **Zvone Boban** je 1990-ih u predodžbi građana Srbije i mnogih građana u Hrvatskoj bio korifej nacionalizma. Ništa nije pogrešnije od toga, Zvonimir Boban je javno u intervjuima i izjavama govorio protiv tadašnje vlasti i slao pozitivne, pomirujuće poruke za društvo. On je u međuvremenu diplomirao povijest, razvijao se. Slično je i s drugima, sa **Slavenom Bilićem, Dinom Rađom**. To vrijedi i za **Ćiru Blaževića** koji je zadnjih 10-ak godina izrazito pozitivno djelovao. Svima njima ja ne bih davao neke uloge, oni imaju taj potencijal, ali o njima ovisi hoće li to iskoristiti. Mladi sportaši uglavnom nemaju neku posebnu naobrazbu, a kad ste neobrazovani, onda ste u mraku. Kad ste u mraku, onda ste podloženi različitim zlostavljanjima i zloupotrebama. Svjetlost znanja čovjeku daje presudni uvid u cjelinu i na osnovu toga može se djelovati integrativno i humano. Iz tog aspekta – dovoljno je to što su se hrvatski igrači civilizirano, pristojno i viteški ponašali. Njih se jako motri i prati i to je već bila dovoljna poruka. Ne treba od sportaša stvarati političare. S druge strane, oni kao građani moraju biti odgovorni, ne smiju raditi gluposti i neprimjereno skandirati čak i kad u slavlju popiju koju čašu više.

Tekst je objavljen u sklopu projekta poticanja novinarske izvrsnosti Agencije za elektroničke medije